

Forord

Tilgjengelighet til kunst og kulturaktivitet er et tema med økende oppmerksomhet. De fleste kommuner i de skandinaviske landene har musikk- og kulturskoler som tilbyr opplæring og opplevelser i og gjennom kunst- og kulturfag. Kulturskoleelevene avspeiler ikke samfunnet rundt, for størstedelen av de barn og unge som faktisk bruker kulturskolene kommer fra middelklassehjem og har godt utdannede foreldre. Det er derfor et økende og helt nødvendig søkelys på hvordan kulturskolene kan nå nye målgrupper og sikre en bedre representasjon.

Imidlertid handler det ikke bare om representasjon innad *i* eller rekruttering *til* kulturskolene. Det er også en økende bevissthet om hvordan kulturskoler i større grad kan bidra til å skape et mer inkluderende lokalsamfunn. Dette handler om å ta ut potensialet i det verktøyet kulturskolen kan være, mer enn bare å sikre representativitet i brukergruppene. Det er et felles ønske for de skandinaviske kulturskoleorganisasjonene at kulturskolen både inkluderer flere av dem som i dag ikke deltar i kulturskolens tilbud og aktiviteter, og samtidig også blir bevisste den rollen kulturskolene kan ha i kommunene for å skape gode oppvekstforhold for alle barn og unge. Samarbeid og samskaping på tvers av sektorer og instanser er noe av suksesskriteriet for å oppnå dette.

Dette var bakgrunnen for at prosjektet *KIL – Kulturskolen som Inkluderende kraft i Lokalsamfunnet* – ble startet i 2018. Intensjonen med KIL har vært at kulturskolene i Norden skal tilføres økt kunnskap om hvordan nyankomne, flyktninger, asylsøkere samt minoritetsspråklige og andre med ulik kulturell bakgrunn kan inkluderes gjennom kommunenes kunst- og kulturtilbud. Prosjektet KIL var en del av prosjektet «Inkluderende kulturliv i Norden» som igjen var en av Norges hovedsatser i forbindelse med norsk formannskap i Nordisk ministerråd (2018 – 2019). Det var finansiert av Nordisk Ministerråd og Kulturdepartementet, med Kulturrådet som prosjektleder.

KIL var et kulturskoleutviklingsprosjekt på leder- og eiernivå. Ledere fra ti kulturskoler i Norge, Sverige og Danmark møttes to ganger årlig i prosess omkring hvordan kulturskolene kan utnytte sitt potensiale som inkluderende kraft i lokalsamfunnet. Målet var å identifisere (og overkomme) hindringer for inkludering, prøve ut nye lokale tiltak og utvikle disse, og dele erfaringer. Læringsutbyttet fra dette arbeidet lå til grunn for «kulturskolemanifestet», som kan forstås som en erklæring om hvilke rettigheter barn og unge har til kunst og kultur, hvilke prinsipper som derav må følge kulturskolens arbeid, og anbefalinger til beslutningstagere på lokalt, nasjonalt og nordisk nivå. Dette dokumentet er trykket som siste kapittel i denne antologien.

Som en del av KIL ble det også dannet et nettverk – *KIL-forsk* – bestående av forskere, ph.d.-studenter og andre med tilknytning til en rekke av de tre landenes universiteter og høyskoler. Ideen bak KIL-forsk var at i et utviklingsprosjekt som dette, er det viktig at kulturskolene får tilgang til forskning og kunnskap som ligger i academia. Forskningsbasert kunnskap gir viktig input i et utviklingsarbeid. For å skape bærekraftige endringer er det like viktig at universiteter og høyskoler har god kjennskap til og god kontakt med praksisfeltet, og er bevisst sine utfordringer – og muligheter – for å kunne tilby best mulig utdanning for de som skal arbeide der. Denne sammenhengen har blitt retningsgivende for arbeidet i Norsk kulturskoleråd, og har blitt omtalt med bakgrunn i erfaringen fra et tidligere utviklingsprosjekt (*IRISforsk*: Se (Rønningen et al., 2017))

Forskerne fra KIL-forsk har fungert som en ressursgruppe i utviklingsprosjektet, og har deltatt på flere av KIL-samlingene. Mange av forskerne som har vært involvert i KIL-forsk har også hatt prosjekter som på forskjellige måter gir relevant kunnskap eller omhandler tematikk som kan være viktig for kulturskoler og kommuner som ønsker å utvikle seg til å bli inkluderende krefter i lokalsamfunnet. Noen av disse har vært presentert og diskutert i KIL-prosjektet, og andre har vært mer uavhengige av dette. Alle kapitlene har blitt dobbelt fagfellevurdert, og står helt på egne ben som vitenskapelige publikasjoner.

Siden alle kapitlene også har stor relevans for, og tilbyr kunnskap om, temaområdet kulturskole og inkludering er det vårt ønske at denne antologien kan være anvendbar i kollegialt så vel som individuelt

utviklingsarbeid i kommuner og kulturskoler. Derfor har forfatterne i samarbeid med redaksjonen utarbeidet noen utviklingsspørsmål til hvert kapittel som kan hjelpe leseren med å skape forbindelser mellom kunnskapen kapittelet tilbyr, og muligheter for utviklingsarbeid.

I det første kapittelet skriver *Sofia Cedervall*, *Kerstin Grip* og *Eva Österlind* om Drama- og teaterfaget i svensk kulturskole. Med støtte i en spørreundersøkelse blant drama- og teaterpedagoger mener de at faget støtter opp under medborgerskap og demokratisk praksis. En lesning av dette kapittelet vil gi innsikt i drama- og teaterfaget i kulturskolen, og også legge til rette for refleksjon over følgende spørsmål:

1. Hva er det ved drama- og teaterfaget i kulturskolen som bygger medborgerskap og demokratisk forståelse?
2. Hvilke muligheter kan ligge i de andre kulturskolefagene til å bygge medborgerskap og demokratisk forståelse?
3. Hva skal til av strukturelle endringer i den kulturskolen du kjenner for å ta ut mer av potensialet i å bidra til demokrati og medborgerskap?
4. Hva skal til av endringer i undervisningen som du er involvert i (uansett fag) for å ta ut mer av potensialet i å bidra til demokrati og medborgerskap?

Det andre kapittelet drøfter mangfold generelt, og gjennom erfaringer med Fargespill spesielt. Kapittelet er bygget over autoetnografiske data der både en fargespill-deltager *Irene Kinunda Afriyie*, og en forsker som har hatt et feltarbeid i Fargespill *Hildegunn Marie Tønnessen Seip* deler erfaringer og refleksjoner som settes i en ramme av teori omkring mangfold og også de diskusjonene som har vært omkring Fargespill. Kapittelet gir refleksjonsgrunnlag for å spørre for eksempel:

1. Hvordan kan vi invitere flere som ikke ligner oss selv til å delta på de arenaene der vi selv er på hjemmebane?
2. Hva slags aktiviteter kan kulturskolen åpne for som kan invitere inn mer mangfold og medbestemmelse?
3. Hvilke dilemmaer finnes i arbeid for å øke mangfoldet? Hvordan kan vi anerkjenne og håndtere disse dilemmaene?

Finn Holst spør i sitt kapittel hva slags musikkskolepraksis som kan gi mulighet for deltagelse for alle. Med utgangspunkt i en bred historisk forståelse av de danske musikkskolene og to store undersøkelser i to danske kommuner viser han at de viktigste verdiene for elevene er glede, fellesskap og mestring. Dette mener han at kreves praksiser som er markant annerledes enn den individuelle undervisningen basert på mesterlæreprinsipper for å sikre for alle. Utviklingsspørsmål i denne forbindelse kan være:

1. Hvilke verdier er du selv bevisst på å skape i din undervisning?
2. Hvilke didaktiske prinsipper kan i enda større grad skape glede, fellesskap og mestring?
3. Hvordan sikre at tilgangen til undervisning er reell for alle?

I kapittel nummer fire skriver *Anne Jordhus-Lier* om kulturskolen som lokalt ressurscenter. Hun identifiserer to dels motstridende diskurser som handler om å invitere inn til kulturskolen, som hun kaller en sentraliseringsdiskurs, og det som handler om å reise ut, en desentraliseringsdiskurs. Begge disse har implikasjoner for inkludering og «kulturskole for alle», som er kulturskolens mål. Utviklingsspørsmål knyttet til dette kapittelet kan være:

1. Hvordan forstår du kulturskolen som lokalt ressurscenter?
2. På hvilke måter kan de forskjellige perspektivene kapittelet utforsker (henholdsvis sentralisering og desentralisering) føre til inkludering?
3. Hvordan kan dette potensialet tas ut i din kulturskole?
4. Hva er implikasjonene for ledelse av, og/eller undervisningen som gis i kulturskolen?

Ketil Thorgersen har et kulturskoledidaktisk kapittel der han foreslår en didaktisk modell for en «*relationell pedagogik för en inkluderande kulturskola*», der alle elever møtes som de der, uavhengig av bakgrunn, interesser og forutsetninger. Modellen har en rekke implikasjoner for hvilke kompetanser en kulturskolelærer bør ha, og egner seg godt for å reflektere over:

1. Hva legger du først merke til denne modellen, og hvilke implikasjoner vil det kunne ha for din undervisning?

2. Hvilke kompetanser trenger jeg å styrke ha for å kunne ivareta hver enkelt elevs sine drømmer, ønsker, behov og begrensninger?
3. Hvordan kan jeg som kulturskolepedagog unngå å bli kun en «leverandør av undervisningstjenester» og heller ha et godt grunnlag for å tilby den mest relevante (ut)dannelsen til hver enkelt elev?

Cecilia Jeppsson setter søkelys på kulturskolerektorer i sitt kapittel, der hun har empirisk materiale fra en intervjuundersøkelse blant rektorer i Sverige. Hun ser på typiske måter rektorer forholde seg til mangfold og endring på, og omtaler det som seks posisjoneringer. På bakgrunn av dette kapitlet er det naturlig å reflektere over følgende:

1. Hvilke av disse posisjoneringene kjenner man seg selv (som rektor) igjen i?
2. Hva kan konsekvensene av posisjoneringene være for økt mangfold i kulturskolene?

I det neste kapitlet leser vi om den danske musikk-skole som inkludende læringsarena. Forfatterne *Kristine Ringager*, *Johannes Skjelbo* og *Kim Boeskov* undersøker en dansk musikk-skole som er i en sammen-slåingsprosess med en kommunal ungdomsskole¹ og gjennom dette har anledning til å nytænke sin praksis.

1. Hva slags selvforståelse og institusjonelle logikker kan du identifisere i din kulturskole?
2. Kapitlet foreslår tre utviklingsmuligheter i musikk-skolens selvforståelse. Hvordan ville disse tre kunne forstås i din institusjon, og hvordan vil dette påvirke din praksis?
 - a. Fra musikk(kultur)-skole til lokal kulturinstitusjon
 - b. Fra skole til verksted
 - c. Fra underviser til fasilitator

¹ Skoleslaget «ungdomsskole» i Danmark er et frivillig undervisningstilbud for ungdom mellom 14 og 18 år, som gir mulighet til faglig fordypning, almendannende aktiviteter og kultur- og fritidsaktiviteter.

Carrie Danielson har et blikk utenfra, idet hun kommer fra USA og bor og arbeider der. Hun har gjennom mer enn 12 mnd samlet data i sin case-studie av Simrishamn Kulturskole. Hun beskriver sommerkulturskolens forskjellige nettverk og hvordan disse virker sammen og kan skape inkluderende samfunn. Hun gir følgende utviklingsspørsmål i sitt kapittel (her oversatt til norsk):

1. Hva slags forbindelser og forhold er nødvendig for at kulturskolen skal kunne fungere som en inkluderende kraft for unge flyktninger i deres lokalsamfunn?
2. Hvordan kan kulturskoler utvide sine nettverk for bedre å imøtekomme behovene fra unge i sine lokalsamfunn? Hvordan kan de unge bli involvert i slike prosesser?
3. Se på «nettverks-kartene» i kapittelet. Hvordan kan disse kartene se ut i ditt og din institusjon sitt samfunn? Hvem kan fylle disse rollene?

Camilla Kvaal skriver også om Fargespill i sitt kapittel, og spesielt i samarbeid med kulturskolen. Hun drøfter muligheter og begrensninger i feltet, og utforsker sammenhenger mellom institusjonenes ideologi og praksis. Hun undersøker inkluderings- og ekskluderingsmekanismer som finnes i de to institusjonenes struktur, og hvordan vil de gjensidig kan sies å virke på og med hverandre med hensyn til målsettinger og praksis. Følgende utviklingsspørsmål kan reflekteres over i lys av kapittelet:

1. Hvilke strukturelle eller pedagogiske grep kunne gjøres i et samarbeid mellom Fargespill og kulturskolen for å motvirke lite hensiktsmessige skott?
2. Hvordan kan mangfoldiggjøring institusjonaliseres?
3. I hvilken grad er det hensiktsmessig å plassere mangfoldsvirksomhet i relasjon til en bestemt kjernevirksomhet? Finnes det andre alternativer?

Anne Lise Heide søker å finne svar på hvordan kulturskolen kan bidra til å skape mer inkluderende lokalsamfunn gjennom en studie av kulturskolen i samarbeid med grunnskolen og andre kommunale institusjoner i en

satsning på Flere Farger (en del av Fargespill-konseptet). Hun beskriver hvilke kunstfaglige undervisnings- og læringsstrategier som benyttes, og drøfter hvordan dette kan legge til rette et inkluderende skolemiljø.

Aktuelle utviklingsspørsmål fra dette kapitlet kan være:

1. En av informantene sier «*elevene skal føle seg fri til å gi og bli en enda bedre person av seg selv*». Hvordan kan kulturskolens praksis bidra til dette?
2. Kapitlet beskriver en case som et eksempel på hvordan kulturskolen kan være en ressurs inn i grunnskolen. Hvilke synergier kan oppstå i samarbeid mellom kulturskolen og grunnskolen?
3. Hva kan kunst- og kulturfagenes rolle være i å skape inkluderende lokalsamfunn?

Det siste kapitlet i denne antologien gjengir *kulturskolemanifestet*. Kulturskolemanifestet er et opprop utarbeidet av de 10 kommunene som deltok i KIL-prosjektet. Det retter seg først mot de som er barn og unge i Norden, dernest rommer den seks prinsipper som sammenfatter kulturskolenettverkets tanker og visjoner for et inkluderende samfunn og kulturskolens rolle, forpliktelser og aktiviteter i dette arbeidet. Ikke minst finnes også anbefalinger rettet mot beslutningstagere/policymakere på kommunalt, nasjonalt og nordisk nivå.

Kulturskolemanifestet finnes på norsk, svensk og dansk.² KIL-prosjektet anbefaler at det blir brukt i arbeid med å gjøre kulturskolene til inkluderende kraft i lokalsamfunnet, og det er derfor naturlig å gjengi det i denne antologien og foreslå noen utviklingsspørsmål knyttet til kulturskolemanifestet:

1. Hvordan ville en kulturskole sett ut dersom den ble organisert fra bunnen av og med utgangspunkt i erklæringen til «deg som er barn eller ung i Norden» på første side?
2. Hva ville forskjellen mellom denne og den kulturskolen du er en del av nå være?

² Se <https://www.kulturskoleradet.no/vi-tilbyr/program-og-prosjekt/kil/dokument-artikler-presentasjoner-ol>

3. Hvordan kan du, i den stillingen/funksjonen du nå har i kulturskolen eller kommunen bidra til at erklæringen oppfylles?
4. Reflekter over hvert av de seks prinsippene i kulturskolemanifestet og hva slags følger disse bør ha for
 - a. Måten kulturskolen er organisert på, og samarbeider med andre på?
 - b. Hvilke holdninger og kompetanser som bør finnes hos de ansatte i kulturskolen.
 - c. Ditt arbeid.
4. Se på anbefalingene til slutt i kulturskolemanifestet. Med bakgrunn i situasjonen for din kulturskole, hvilke konkrete anbefalinger vil du gi til beslutningstagere i din kommune? Hvilke anbefalinger vil du gi nasjonalt?

Anders Rønningen, Oslo: April, 2023

Referanse

Rønningen, A., Angelo, E. & Rønning, R. J. (2017). IRISforsk: Erfaringer med en modell for forskning og utvikling i et profesjonsfelt. I E. Angelo, A. Rønningen & R. J. Rønning (Red.), *Forskning og utvikling i kulturskolefeltet: IRIS – den doble regnbuen* (Digital original. utg., s. 258–270). Cappelen Damm akademisk.